LAUSUNTO 2.11.2020

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto
tanja.timonen@eduskunta.fi

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Viite: HE 146/2020 vp

Sivistystyönantajien lausunto valtion talousarviosta 2021

Sivistystyönantajat ry (myöhemmin Sivista) kiittää mahdollisuudesta lausua sivistys- ja tiedejaostolle valtion 2021 talousarvioista erityisesti talousarvion vaikutuksista perus- ja lukio-opetukseen sekä varhaiskasvatukseen liittyviin kysymyksiin. Sivista on jo aiemmin lausunut jaostolle ja ollut kuultavana tiede- ja korkeakoulupolitiikasta.

Yleisesti

Sivistystyönantajat ry:n mukaan on hyvä, että kaksi vaalikautta jatkuneiden leikkausten jälkeen koulutukseen taas panostetaan. **Lisäresurssit nojaavat kuitenkin edelleen liikaa määräaikaisten hankeavustusten varaan, etenkin ammatillisen koulutuksen ja perusopetuksen osalta. Osaamistason nosto ja osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen edellyttävät perusrahoituksen korotusta kaikilla koulutusasteilla.** Perusrahoituksen pysyvät korotukset ovat keino varmistaa kaikkien koulutuksen järjestäjien toimintaedellytykset. Tämä korostuu erityisesti perusopetuksen osalta.

Hallituskauden merkittävin rakenneuudistus on oppivelvollisuusiän nosto 18 vuoteen. **Oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutukset ja kustannukset on Sivistan näkemyksen mukaan aliarvioitu, eikä uudistuksen vaikutuksia esimerkiksi opiskelijoiden käyttäytymiseen ole arvioitu riittävästi**. Tähän myös lainsäädännön arviointineuvosto kiinnitti lausunnossaan huomiota, eivätkä näkemyksemme mukaan hallituksen esitykseen tehdyt korjaukset lausunnon perusteella ole riittäviä. Tästä lausumme tarkemmin, kun valiokunta kuulee ko. lainsäädännön osalta. On kuitenkin todettava, että esitetyssä muodossa oppivelvollisuuden laajennus uhkaa nimenomaan valiokunnan esille nostamien painopisteiden – perustaitojen ja varhaisten tuen – vahvistamista.

Koronapandemian vaikutukset koulutuksen järjestäjien toimintaan

Koulutus ei toimialana jää koronakriisistä aiheutuvien taloudellisten menetysten ulkopuolelle. Julkinen rahoitus virtaa toki edelleen ennakoidusti ja valtionosuusmenetykset on luvattu kompensoida. **Useissa koulutusmuodoissa kuitenkin asiakasmaksut, tilauskoulutus, ulkopuoliset projektit ja tki-hankkeet muodostavat merkittävän osan rahoituksesta.**

Esimerkiksi kesäyliopistoissa ja urheiluopistoissa muu kuin suora, julkinen rahoitus muodostaa 50–60 prosenttia tuloista – opintokeskuksissa tätäkin enemmän. Musiikki- ja taideoppilaitoksissa sekä ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa ”markkinaehtoisen” rahoituksen osuus on 40–50 prosenttia. Kansanopistoissa 40 prosentin luokkaa.

LAUSUNTO 2.11.2020

Ammatillisessa koulutuksessa yrityksille tehtävä koulutus- ja projektitoiminta on vähentynyt merkittävästi yritysten toiminnan hidastumisen myötä. **Koulutusvientiorganisaatioissa myynti on laskenut 35–80 prosenttia, alalta on jo poistunut toimijoita.** Aikuisten perusopetuksessa opetuksen järjestäjän saama rahoitus perustuu yksinomaan opiskelijoiden kurssisuorituksiin ja etäopiskelukauden aikana on odotettavissa, että suoritusten määrä ja näin myös rahoitus laskee merkittävästi.

Sivistystyönantajat ry:n ehdotukset kootusti:

- ***Koronasta aiheutuneiden oppimisaukkojen paikkaamista on jatkettava ja tehtävä ulkopuolinen selvitys etäopetusjakson vaikutuksista oppimistuloksiin.***
  - ***Avustukset jaettava kaikille koulutuksen järjestäjille***
- ***Perustaitojen nostaminen edellyttää pysyvää lisäystä perusopetuksen rahoitukseen.***
- ***Perusopetuksen kotikuntakorvaus nostettava 100 prosenttiin.***
- ***Perusopetuksen oppilas- ja opiskeluhuoltoon suunniteltu korotus tulee kohdentaa ylläpitäjäneutraalisti, suoraan koulutuksen järjestäjille.***

Yksityiskohtaiset ehdotukset:

Teema 1: Perus- ja lukio-opetukseen sekä varhaiskasvatukseen liittyvät talousarvioesityksen painotukset/kipupisteet.

Teema 2: Toimenpiteet varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen laadun ja tasa-arvon turvaamiseksi, ml. etäopetuksen vaikutus oppimistuloksiin.

1. YLEISSIVISTÄVÄN KOULUTUKSEN SEKÄ VARHAISKASVATUKSEN PAINOTUKSET

Sivista on erittäin huolissaan siitä, että perusopetuksen kehittäminen nojaa lähes pelkästään erilaisiin hankeavustuksiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämä ”Oikeus oppia” -ohjelma pitää sisällään useita kannatettavia ja hyväksi havaittuja toimenpiteitä. Ohjelma rahoitetaan ns. tulevaisuusinvestoinneista.

- **Huomautamme, että perusopetuksen kehittäminen pelkän hankerahoituksen turvin on epävarmaa ja hallinnollista työtä lisäävää.** Erilaisia hankerahoja on jaettu jo yli 10 vuotta ja niiden toimivuudesta ja oikeasta kohdistumisesta olisi hyvä tehdä perusteellinen ja riippumaton arviointi.

Perustaitojen vahvistaminen on paras keino koulutustason nostoon. Tuoreimmat Pisa-tulokset kertovat, että suomalaisten nuorten lukutaito on edelleen maailman parhaimmistoa. Samaan aikaan heikkojen lukijoiden osuus on kasvanut lähes 14 prosenttiin. Tämä vaarantaa hallituksen tavoitteen koulutuksen tasa-arvosta ja koulutustason nostosta. **Siksi on tärkeä turvata perusopetuksen riittävät ja pysyvät resurssit kaikkien koulutuksen järjestäjien osalta.**

Hallitus jakoi kesäkuun 4. lisätalousarvion yhteydessä koulutuksen järjestäjille avustuksia, jotta kevään poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden jättämiä aukkoja voidaan paikata. Rahoitus tuli kaikille koulutuksen järjestäjille enemmän kuin tarpeeseen. **On erittäin tärkeä varmistaa, että ko. avustuksia saavat jatkossa kaikki koulutuksen järjestäjät.**

- **Kesällä yliopistojen harjoittelukoulut jäivät opetus- ja kulttuuriministeriön jakamien korona-avustusten ulkopuolelle, kun hakukriteerit poikkesivat opetushallituksen aiemmin käyttämistä. Myös esi- ja alkuopetuksen kehittämiseen tarkoitetusta rahahausta harjoittelukoulut jäivät juuri äsken ulkopuolelle. Koulutuksen järjestäjiä on kohdeltava vastaavissa avustushauissa tasapuolisesti.**

Aluehallintovirastojen ja opetus- ja kulttuuriministeriön tuoreessa kyselyssä kunnille ja yksityisille opetuksen järjestäjille käy ilmi, että oppilashuollon palveluiden tarve on kasvanut suuressa osassa kuntia koronavirusepidemian aikana. Etenkin psykologipalveluja tarvitaan tällä hetkellä lisää ja kouluterveydenhuollossa puretaan jonoja. Samalla on huomattu, että etäyhteyksin järjestettävät palvelut ovat monipuolistaneet palvelutarjontaa. On odotettavissa, että koronapandemian pitkittyessä, myös oppilaiden tuen tarve kasvaa edelleen.

Osana hallituksen sote-uudistusta opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestäminen ollaan siirtämässä uusien hyvinvointialueiden vastuulle. Yhden järjestämismallin sijaan koulutuksen järjestäjille tulee olla mahdollisuus päättää käyttääkö kunnan tuottamia palveluita, tuottaako palvelut itse vai ostaako ne muilta toimijoilta. **Oppilashuollon henkilöstö on kiinteä osa kouluyhteisöä ja tästä mallista tulee pitää kiinni.** Pandemian jatkuminen ja toisaalta oppivelvollisuuden laajeneminen vai korostavat tätä. Hyvinvointialueilla ei ole asiantuntemusta oppilaitosten arjesta.

- **Oppilas- ja opiskeluhuoltoon suunniteltu korotus tulee kohdentaa ylläpitäjäneutraalisti, suoraan koulutuksen järjestäjille**
- **Oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattori- ja psykologipalveluita ei tule siirtää uusille hyvinvointialueille**

Sivista on huolissaan **lukiokoulutuksen rahoituksesta kokonaisuudessaan**. Sivistysvaliokunta totesi viime vuoden budjettilausumassaan seuraavaa: “Lukiokoulutuksen rahoituksen yksikköhinnan vahvistaminen on oikeasuuntainen teko. Kuitenkin on huomioitava, että koko lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää tulisi uudistaa kokonaisuutena, jotta rahoitusjärjestelmä toimii tarkoituksenmukaisella tavalla ja pystyy kattamaan paremmin kustannustason noususta johtuvia kuluja”. Sivista katsoo, että vaikka lukiokoulutuksen yksikköhintaa vahvistettiin hieman vuoden 2020 alusta, **on rahoitusleikkaus vuoden 2017 tasoon edelleen merkittävä** ja vastaa esitetyn korotuksen jälkeenkin noin 100 miljoonan euron leikkausta vuositasolla.

- Lukiokoulutuksen rahoitusta on tarpeellista vahvistaa nostamalla yksikköhintaa. Lukiokoulutuksen yksikköhintarahoitus ei vastaa todellisia kustannuksia. Sivista esittää, että **keskimääräisestä yksikköhinnasta tehtävästä leikkauksesta luovutaan asteittain**.

Sivista muistuttaa myös yksityisten koulutuksen järjestäjien investointeja rasittavasta arvonlisäverosta. Kompensaatiosta huolimatta, käytännössä isoista investoinneista, kuten peruskorjaukset ja opetustilojen laajennukset, maksetaan täysimääräinen arvonlisävero 24 prosenttia.

2. TOIMENPITEET YLEISSIVISTÄVÄN KOULUTUKSEN SEKÄ VARHAISKASVATUKSEN LAADUN JA TASA-ARVON TURVAAMISEKSI

LAUSUNTO 2.11.2020

On hyvä, että varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelman puitteissa kehitetään kolmiportaisen tuen mallia varhaiskasvatukseen, laajennetaan 5-vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilua ja vahvistetaan neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä.

Riittävien perustaitojen **varmistamiseksi on arvioitava kolmiportaisen tuen ja inkluusion toimivuutta perusopetuksessa,** kuten Sivista on aiemminkin esittänyt. Tuen tulee olla riittävää ja oikea-aikaista ja joustava perusopetus on saatava aidosti käyttöön. Vuonna 2019 lähes joka viides oppilas oli joko tehostetun tai erityisen tuen piirissä.

Kevään poikkeusolosuhteiden aiheuttamien vajeiden paikkaukseen osoitettu tuki tuli tarpeeseen. Koronapandemian yhä jatkuessa, on hyvä todeta, että vastaavaa tukea tarvittaneen myös ensi talvena. Paitsi kevään poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden myös todennäköisesti koko kuluvan lukuvuoden kestävät etäopetusjaksot näkyvät vielä pitkään koulujen arjessa.

- **Sivista esittää, että poikkeusolojen vaikutuksista oppimiseroihin tehdään riippumaton julkinen selvitys.**

Sivista pitää hyvänä, että hallitus etenee kaksivuotisen esiopetuksen mahdollistavan lainsäädännön kanssa. Uudistus lisää lasten yhdenvertaisuutta ja edistää oppimiserojen kaventumista. Sivista korostaakin, että kokeilusta saadut arviointi- ja tutkimustulokset on hyödynnettävä kokeilun vakinaistamiseksi mahdollisimman pian. **Laajempi osallistuminen esiopetukseen vahvistaa peruskoulussa tarvittavia oppimisvalmiuksia ja on tärkeä saada kaikki lapset kaksivuotisen esiopetuksen piiriin.**

Perusopetuksen osalta Sivistystyönantajat muistuttaa yksityisten oppilaitosten **epäoikeudenmukaisesta kotikuntakorvauksesta,** johon sivistysvaliokuntakin on aiempina vuosina kiinnittänyt huomiota.

Muissa kuin kunnan ylläpitämässä perusopetuksessa opiskelee lähes 25 000 oppilasta, suurimmalle osalle näistä oppilaista kyseessä on oman kotikunnan osoittama lähikoulu. Näiden oppilaitosten ylläpitäjät saavat vain 94 prosentin suuruisena kunnan peruspalveluiden valtionosuuksista annetun lain (HE 38/2014) mukaisen kotikuntakorvauksen.

- **Kotikuntakorvauksen nostaminen 100 prosenttiin on perusteltua myös oppivelvollisuusuudistuksen myötä, joka tuo kaikille perusopetuksen järjestäjille uusia velvoitteita.**

Sivistystyönantajat ry

Johtaja
Laura Rissanen
041 540 4505

Elinkeinopoliittinen asiantuntija
Jussi-Pekka Rode
040 168 6836

Elinkeinopoliittinen asiantuntija
Heikki Holopainen

LAUSUNTO 2.11.2020

Sivistystyönantajat

- sivistys-, koulutus- ja tutkimusalan työnantajajärjestö
- jäsenenä yli 320 oppilaitosta kaikilta koulutusasteilta
- yliopistot, ammattikorkeakouluja, ammatillisia oppilaitoksia, lukioita, peruskouluja, kansanopistoja, urheiluopistoja, kansalaisopistoja, opintokeskuksia, kesäyliopistoja, taiteen perusopetuksen oppilaitoksia kuten esim. musiikkiopistoja, koulutusvientiyrityksiä
- jäsenet ovat säätiöitä, yhdistyksiä, osakeyhtiöitä tai julkisoikeudellisia laitoksia
- jäsenten palveluksessa noin 55.000 opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon ammattilaista

Yksityinen toimija opetuksen järjestäjänä

- rekisteröity yhteisö (yhdistys, osakeyhtiö, säätiö)
- valtioneuvoston tai opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä järjestämislupa
- hoitavat laissa määriteltyä julkista koulutustehtävää
- julkinen rahoitus
- tarjoavat maksutonta koulutusta samalla tavalla kuin kunnat, kuntayhtymät tai valtio
- perivät muussa opetuksessa (mm. musiikkiopistot, kansanopistot) opiskelijamaksuja samoilla periaatteilla kuin kunnallisetkin oppilaitokset
- toimintaa ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi
- toimintaa ohjaavat sama opetuslainsäädäntö ja opetussuunnitelmien perusteet kuin muitakin koulutuksen järjestäjiä